

1. Πρὸ τῆς θύρας ἐτι τῆς πνευματικότητος ἴστανται οἱ δ α π α ν ὡ μ ε ν ο ι ἐ ν τ ὸ ς τ ο ῦ σ ω μ α τ ι κ ο ῦ σ υ ν α ι σ θ ῆ μ α τ ο ς. Τὸ ἀκραιφνῶς φυσικὸν εἶναι ἀκόμη πολὺ ἰσχυρὸν ἐν αὐτοῖς. Ὅ,τι εὐδαιμονίζει ἢ βασανίζει αὐτοὺς εἶναι τὸ αἷμα. Τὸ ὑψιστον συναίσθημα τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν ἀπορρέει ἐκ τοῦ βόμβου τοῦ αἵματος τούτου. Νεοὶ φιλόσοφοι, ὡς ὁ Nietzsche, ὁ Bergson, ὁ Simmel, ὁ Scheler, ἐνόμισαν ὅτι εὖρον ἐν τῷ ζωϊκῷ τούτῳ συναίσθηματι τὴν ἐπικράτησιν μιᾶς κατηγορίας ἀξιῶν, τῶν ζωϊκῶν ἀξιῶν. Ἄλλ' ὅ,τι πνευματικὸν περιέχουν τὰ βιώματα ταῦτα ἀνήκει σαφῶς, εἰ καὶ ὑπὸ ἰδιαίτους μετρίων, εἰς τὰ λοιπὰ διαφορώτατα ἀξιολογικὰ πεδία. Ἐν τῇ ἀπολαύσει ταύτῃ τῆς σωματικῆς ἀκμῆς ἐνυπάρχει αἰσθητικὸν στοιχεῖον, ἀκριβέστερον δ' εἰπεῖν, ἐρωτικῶς αἰσθητικόν, πολλάκις δὲ αὐτερωτικόν· πρὸς τούτοις ἐνυπάρχει ἐν αὐτῇ βίωμα δυνάμεως καὶ ἰσχύος, ἢ ὅποια προέρχεται ἐξ ὑπερεκχειλιζούσης ὑγείας· τέλος προστίθεται ἐνίοτε θρησκευτικόν, ἰσχυρῶς μυστικιστικὸν στοιχεῖον:

Ποιὸς θὰ μπορούσε νά 'λεγε
 Τάχα πῶς νοιώθει τὸ αἷμα;
 Κ' ἔπειτα σῶμα εἶναι τὸ πᾶν,
 Μονάχα σῶμα,
 Μέσα σὲ σφράγιον αἷμα πλέει
 Τὸ γαλήνιο ζευγάρι.
 Εἶθε τοῦ κόσμου ἡ θάλασσα
 Νὰ ρόδιζε ὅλη τώρα,
 Καὶ βράχια γύρο νά 'βγαιναν
 Ἐκ τῆς μωρητοσύνης σάρκα!
 Τὸ γλυκὸ γλέντι τέλος δὲν ἔχει
 Κ' ἡ ἐγάπη μας δὲν ἔχει τελειωμό.

Ὁ ἔφηβος, ὅστις κατακλύζεται ὑπὸ τοῦ σωματικοῦ συναίσθηματος, βιοῖ τὸ σῶμα αὐτοῦ πάντοτε ἐμπυχωμένον καὶ ἐμπλεωὺς πνεύματος, κατὰ διαφόρους, ἐννοεῖται, βαθμούς. Ὁ νεαρὸς θιασώτης τῶν ἀθλοπαιδιῶν εἶναι ἐλάχιστος πνευματικὸς. Ἡ φυσικὴ αὐτοῦ δύναμις καταφρονεῖ πᾶν τρυφερώτερον. Ἄλλ' ὁ χορὸς, αἱ περιηγήσεις, τὸ κολύμβημα ἐκφράζουν ἤδη ἀρκετὴν ψυχὴν. Τὸ ζωϊκὸν συναίσθημα τῆς νεάνιδος ὁδηγεῖ βαθμηδὸν τὸ πρῶτον εἰς

τὴν ἀνακάλυψιν τῆς ἰδιαζόντως βαθείας συγκλώσεως αὐτῆς πρὸς τὴν φύσιν· παρὰ τῇ ὑγιεῖ γυναικί ἡ ἐνόττης αὐτῆ τοῦ σωματικοῦ καὶ τοῦ ψυχικοῦ παραμένει ὡς ὁ βαθύς συναδεύων τόνος παντὸς βιώματος. Ἡ λατρεία, τὴν ὁποίαν δεικνύει ἡ νεωτάτη κίνησις τῆς νεολαίας πρὸς τὴν «ἐνσώματον ψυχήν», φέρει βεβαίως ἐν ἑαυτῇ νοσηρὸν τι ἐρωτικὸν στοιχεῖον· ἀλλ' ἐν αὐτῇ λαμβάνει καὶ γ ν ἡ - σ ι ο ν, θρησκευτικὸν ἐλατήριον, εἰ καὶ διαφεύγει παραδόξως τὸν χριστιανόν, τὸν νεωτεριστήν, τὸν βορεινόν, λαμβάνον ὑπὸ ἄλλα περιστατικά τοῦ βίου καὶ τοποθετοῦν εἰς τὸ κέντρον ἄλλο τι ἄγαν παροδικόν. Ἀλλὰ παρὰ τὸ συναίσθημα τῆς δυνάμεως, ὅπερ γεννᾷ ὑγιεῖς σῶμα κατὰ τὴν ἀνθήσιν καὶ τὴν αὔξησιν, εἰς τὸν τύπον τοῦτον τῆς βιώσεως ἀνήκει καὶ ἡ ὀδυνηρὰ δέσμευσις εἰς τὸ σῶμα· ἡ ἀδυναμία τῆς ἀπὸ τῶν γενετησίων ἀπαλλαγῆς, ἡ ἄκαρπος περιστροφή περὶ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ αἵματος καὶ ἡ ἀπέραντος ἀηδία, ἡ ὁποία συνδέεται πρὸς τὴν ἀπλήν, πνεύματος κενὴν γενετήσιον ἀπόλαυσιν.

2. Ὁ συνηθέστατος ἴσως ἐμφανιζόμενος τύπος τοῦ ἐφήβου εἶναι ὁ αἰσθητικὸς ὄνειροπόλος. Καὶ αὐταὶ αἱ φύσεις, αἵτινες κατανοοῦν βραδύτερον εἰς ἐντελῶς ἄλλην μορφὴν ζωῆς, διέρχονται κατὰ τὴν νεότητα διὰ περιόδου τοῦ αἰσθητικοῦ ἐνθουσιασμοῦ. Ταύτην νοοῦμεν ὡς χρόνον ψυχικῆς ἀνθήσεως, τὴν ὁποίαν ἐμφανίζουν πλουσιώτεροι ἀκριβῶς ψυχαὶ μετὰ τῆς εὐκινήτου αὐτῶν φαντασίας σχεδὸν ὡς ἀναγκαίαν διὰ τὴν ἐξέλιξιν. — Ἡ ἐξιδανικεύουσα λαμπηδὼν τῆς κατ' αἰσθητικὴν συμπάθειαν ἐνεργούσης φαντασίας ταύτης ἐκχέεται ἐπὶ σύμπαντα τὸν κόσμον, ἐμψυχώνει αὐτόν, ἀποσύρεται ἐρῶσα εἰς ἑαυτὴν καὶ ἀποδίδει πάλιν εἰς αὐτόν τὴν ἐμψυχωθεῖσαν εἰκόνα. Τὸ σύμπαν γίνεται τώρα ὡκεανὸς ὠραιότητος, κόσμος πλήρης ἁρμονίας καὶ δαψιλείας ἰδανικῶν ἀξιῶν. Πάντα τὰ μέρη αὐτοῦ ἔχουν ἁρμονισθῆ πρὸς ἀλληλα καὶ περιπτύσσονται ἄλληλα μετ' ἀπέριου συμπαθείας:

«Κι' ἂν μοναχὸς ἐζούσα στὸ σύμπαν μέσα,

Ύψυχὲς θὰ φανταζόμενα στῶν βράχων τὶς ρωγμές».

Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἐκ τῆς αἰσθητικῆς ἀνθήσεως τῆς ψυχῆς γεννᾶται ἡ κοσμοθεωρία αἰσθητικοῦ πανθεισμοῦ ἢ πανενθει-

σμοῦ. Ἐντὸς τοῦ σημείου τούτου ἐγκλείονται πολὺ ὀρμητικαὶ πηγαῖ ἐφηβικῆς θρησκευτικότητος, αἱ ὁποῖαι ἔχουν μεγάλην σημασίαν σήμερον ἀκριβῶς. Ἐν τῷ «Συμποσίῳ» τοῦ Πλάτωνος, τὸ ὁποῖον διὰ τὸν λόγον τοῦτον παραμένει τὸ εὐαγγέλιον τῆς νεολαίας, προσέλαβε κατὰ πρῶτον σχῆμα ἡ ἰδέα, ὅτι πᾶν ὅ,τι φαίνεται εἶναι μόνον ὁμοίωμα, σύμβολον, περίβλημα τῆς πρωταρχικῆς ὠραιότητος, αὐτοῦ τούτου τοῦ καλοῦ, τ. ἔ. τῆς ὑψίστης, μέτρον καὶ τάξιν ἀπαυγαλοῦσης ἰδέας (=ἀξιολογικῆ πληρότης). Πᾶσαι αἱ ἐποχαὶ αἱ πλήρεις νεανικῆς εὐκνησίας τοῦ ἐνδομόχου βίου ἀνέδραμον ἀεὶποτε εἰς τὰ αἰώνια ταῦτα σύμβολα ἢ Ἀναγέννησις, οἱ χρόνοι τῆς ὀρμῆς καὶ τοῦ ὄθισμοῦ, ὁ ρωμαντισμός. Νεανικὸς ἐν τῷ πυρῆνι εἶναι ὁ ἠρωϊκός, ἐκ τῆς θεωρίας τοῦ σύμπαντος πηγάζων ἐνθουσιασμός τοῦ Giordano Bruno, ὁ αἰσθητικὸς ἐπὶ τῇ φύσει ἐνθουσιασμός τοῦ Shaftesbury, τὸ συναίσθημα τῆς ὑπάρξεως ἐν τῇ «Ἰουλίᾳ» τοῦ Rousseau, ὁ «Wether» τοῦ Goethe, ἡ καθολικότης τοῦ νεαροῦ Herder καὶ ἡ πρῶτος «θεοσοφία τοῦ Ἰουλίου» τοῦ Schiller. Τὸ τελευταῖον μέγα αἰσθητικὸν κύμα ὠδήγησε κατὰ τὸ 1900 εἰς ἀναγέννησιν τοῦ Shaftesbury καὶ τοῦ Giordano Bruno. Ἄλλὰ τὸ αἰώνιον σύμβολον τοῦ ζωϊκοῦ τούτου συναίσθηματος διὰ τὴν γερμανικὴν νεολαίαν εἶναι ὁ ἑλληνογερμανὸς ἰδανικὸς νεανίας H ö l d e r l i n, ὁ ἀνέστιος ραψωδὸς τοῦ ἀπείρου πρὸς τὸ κάλλος πόθου. Οἱ ὕμνοι αὐτοῦ καὶ ὁ «Ἵπερίων» περιέχουν τὴν ἀκραφνεστάτην ἔκφρασιν τοῦ αἰσθητικοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῆς νεολαίας, τὸν ὁποῖον ἐγνώρισέ ποτε ὁ κόσμος. Ἐν αὐτοῖς δύναται τις νὰ σπουδάσῃ τὴν ἰδιόρρυθμον ψυχικὴν ἀντίθεσιν καὶ τραγικότητα τοῦ ἐφηβικοῦ τύπου, ὅστις ζῆ καὶ ἀναπνέει διὰ τοῦ ὄργανου τούτου τὰς χαρακτηριστικὰς τ. ἔ. ταλαντεύσεις μεταξὺ ἐκστατικῆς μακαριότητος καὶ κεκμηκυίας καταπτώσεως, μεταξὺ συμπαθείας καὶ μονώσεως. Εἰς τὸν τρόπον τοῦτον τῆς ζωῆς ἀντιστοιχεῖ ὡς κοινωνικὸν ἰδανικὸν ἢ «θεοκρατία τοῦ κάλλους».

Στηρίζεται πάντοτε ἐπὶ τῆς σχέσεως βαθείας συμπαθείας πρὸς τὴν φύσιν. Ἄλλὰ τὸν κύριον πυρῆνα αὐτοῦ ἀποτελεῖ ὁ Ἔρως. Κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐκάστοτε ἔξαρσιν δύναται τις νὰ διακρίνη ρωμαντικὸς ἢ τῆς φύσεως καὶ κυρίως ἔρωτος

ἀλλὰ συνήθως τὰ δύο ταῦτα τελοῦν συνηνωμένα· διότι οἱ ὄνειροπόλοι εἶναι π α ν ε ρ ω τ ι κ ο ἶ. Εἶπομεν ἤδη ὅτι ἀγνοοῦμεν ἂν αἱ τὰ πάντα ἐξιδανικεύουσαι ψυχικαὶ αὐτῶν δυνάμεις περιλαμβάνουν μετ' ἐρωτικῆς διαθέσεως μόνον τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν ἢ ἂν ὁ ψυχικός ἔρως ἀνταυγάζη δευτερογενῶς ἐπὶ τὸ σύμπαν. Περισσότερον προσεγγίζει εἰς τὸν τύπον τῆς ζωτικότητος ὁ νεανικός ἀφροδισιαστής, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐγεφυρώθη ὁ ἀρχικός χωρισμός καὶ ἐξερωτεύθη ὅλως διόλου τὸ σωματικόν· συχνὰ μετὰ πνιγηρᾶς φλογός, ὡς εἰς τὸ «Ardinghello» τοῦ Heinse,—δρᾶμα μὲ ἥρωας καλλιτέχνας, γεγραμμένον δι' ὑλικῶν χρωμάτων renaissance.

Δυνάμεθα νὰ ὁμιλήσωμεν αὐτὸ τοῦτο περὶ τ ο ὕ π ο υ H ö l d e r l i n μεταξὺ τῶν νέων. Εἶναι ἀπείρως δύσκολον διὰ τὸν νέον νὰ ἐπανεύρη τὴν ὁδὸν πρὸς τὸν ὑγιᾶ πραγματικὸν κόσμον ἐκ τῆς ἰδανικῆς ταύτης, ἀλλὰ κατὰ βάθος ἀνευθύνως τρυφηλῆς ψυχικῆς καταστάσεως. Τὸ φαινόμενον τοῦτο συνετελέσθη παρ' ἐμοὶ μέσσω σαφέστατα συνειδητοῦ αὐτελέγχου. Τοῦ τύπου τούτου ἀπηλλάγην ὅτε — ἐν ἡλικίᾳ 21 ἔτους — κατώρθωσα νὰ προβάλω αὐτὸν ὅλως ἀντικειμενικῶς ἐνώπιόν μου ἐν ταῖς ψυχικαῖς αὐτοῦ ἀντιθέσεσιν καὶ τοῖς ψυχικαῖς αὐτοῦ νόμοις. Συγχρόνως διέγνωσα τότε καὶ ἄλλο τι· ὅτι δηλαδὴ ὄχι μόνον οὗτος, ἀλλὰ καὶ πᾶς μονομερῆς τρόπος ζωῆς καταντᾶ κατ' ἀνάγκην εἰς τὸ σημεῖον, ὅπου τὸ ναυάγιον εἶναι ἀναπόφευκτον. Καὶ ὅμως — ποῖος δύναται νὰ εἴπη ὅτι ὑπερενίκησεν ἐν ἑαυτῷ ἐ ν τ ε λ ῶ ς τὸν Hölderlin;

3. Καθ' ὅλως διάφορον τρόπον προβαίνει ἡ ἐσωτερικὴ κίνησις τῶν μεταξὺ τῶν νέων π ρ ο β λ η μ α τ ι κ ῶ ν φύσεων. Οὗτοι οὐδέποτε καταντοῦν εἰς ἀπροκατάληπτον βίωμα· διότι ὅλα τὰ ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῶν συμβαίνοντα προσβλέπουν μετ' ἐντεταμένης προσοχῆς. Διὰ τῆς μεταβολῆς ταύτης τῶν βιωθέντων εἰς σκέψιν, τῆς συναισθηματικῆς κινήσεως εἰς πρόβλημα, κατασιγάζεται τὸν τρόπον τινὰ ὁ ἐνδόμυχος βίος. Δὲν πρόκειται μόνον περὶ τῆς ὑγιοῦς μεθόδου τῶν στωϊκῶν, οἱ ὅποιοι κατασιγάζουν τὴν θύελλαν τῶν παθῶν διὰ τῆς περὶ τοῦ νοήματος τῶν ἀψιθυμιῶν ἐπισκέψεως, ἀλλὰ συχνὰ περὶ ἀνισχύρου ἐναντι τῆς ζωῆς στάσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν ὀλόκληρος ἡ οὐσία τῆς ὑπάρξεως κατατέμνεται καὶ διαλύεται ὑπὸ τοῦ νοῦ. Ἡ ζωὴ οὐ μόνον βιοῦται, ἀλλὰ γίνεται πρόβλημα. Ἀπὸ

τοῦ ἐπιμόνου τούτου λογισμοῦ ἔλλειπει κατ' ἀνάγκην πολὺ ἀκόμη ὑλικόν. Νομίζουσι ὅτι μόνον διὰ τῆς νοητικῆς ἐρεύνης τοῦ μεγάλου αἰνιγματικοῦ προβλήματος: «Ποῖον τὸ νόημα τῆς ζωῆς» θὰ ἀποκτήσουσι σκοπὸν. Δὲν προαισθάνονται ὅτι διὰ τοῦ τρόπου τούτου χάνουσι βαθμηδὸν τὸν σκοπὸν καὶ τὴν πίστιν, διότι εἶναι τοῦτο ἀναπότρεπτον δι' αὐτοὺς. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἀκάρπου βίας τοῦ νοῦ ἀνήκει καὶ αὐτὸ εἰς τὰ τυπικὰ φαινόμενα τῆς βῆς. Ἄλλὰ δύναται νὰ καταστήσῃ εἰς νοσηρὰν ἰδεοληψίαν. Τὸ γενετήσιον πρόβλημα, τὸ πρόβλημα τοῦ θανάτου, τὸ πρόβλημα τῆς ὄλης αὐτῶν ὑπάρξεως — ὅλα ταῦτα ὀφείλουσι νὰ εὑρῶσι τὴν λύσιν αὐτῶν ἐνταῦθα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀπλοῦ λογισμοῦ, οὐχὶ διὰ πλαστικῆς πράξεως καὶ ἀποφάσεως. Ἄλλοι προσπαθοῦσι νὰ κατανοήσουσι τὴν ἰδίαν μοῖραν, σκεπτόμενοι ἀδιακόπως αὐτήν. Ὑπὸ πολλῶν νέων κατέστη νεωστὶ πρόβλημα καὶ ἡ φύσις τῆς νεανικότητος αὐτῆς. Πίνονται ἐντὸς τῶν προβλημάτων αὐτῶν. Οὐδενὸς εἶναι ἱκανοὶ νὰ ἐπιληφθῶσι μετὰ δυνάμεως. Τέλος καταστρέφουσι διὰ τοῦ ἐπιμόνου αὐτῶν λογισμοῦ καὶ αὐτὸ τὸ ὄργανον τοῦ λογισμοῦ, τὴν νόησιν. Ἄλλὰ τότε καταποντίζονται ἐντὸς τῆς ἀμφιρροπούσης σκέψεως, ἡ δὲ σκέψις αὕτη ἐπεκτείνεται πάλιν εἰς ἀξιολογικὸν μηδενισμόν. Ἡ ἀπὸ τῆς καταστάσεως ταύτης ἀπαλλαγὴ εἶναι πολὺ δυσχερεστέρα τῆς ἀπὸ τῆς αἰσθητικοκρατίας (Aesthetizismus) φυγῆς. Διότι παρὰ τοῖς προβληματικοῖς ἔχει ἤδη περιφαγωθῆ ἡ οὐσία τῆς ζωῆς, ὁ μυελὸς, ἐν ᾧ ὁ αἰσθητικὸς ὄνειροπόλος χρειάζεται νὰ σωθῆ μόνον ἀπὸ τοῦ ὑπερεκχειλίζοντος πλοῦτου αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τῶν δελεασμάτων τῶν ἀπεριορίστων ἐνδεχομένων τῆς φαντασίας του. Ἄλλὰ κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις μόνον ἡ π ρ ᾶ ξ ι ς ἀπολυτρώνει.

4. Οὕτω μεταβαίνομεν ἀπὸ τῶν θεωρητικῶν τύπων τοῦ πνεύματος εἰς τοὺς ἐνεργοὺς. Ἡ ψυχικὴ αὐτῶν ὑφή εἶναι πολὺ ἀπλουστέρα, καὶ ὡς οἱ ἴδιοι δὲν αἰσθάνονται ἑαυτοὺς ὡς πρόβλημα, δὲν παρέχουσι καὶ εἰς τὸν ψυχολόγον δυσχερῆ προβλήματα. Μεθ' ὅσα ἀνεπτύξαμεν ἐν τῷ 11 κεφαλαίῳ ἐλάχιστα ὑπολείπονται νὰ εἴπωμεν περὶ τοῦ ἐ π ἰ τ ῶ ἐ π α γ γ ἔ λ μ α τ ι χ α ἰ ρ ο ν τ ο ς καὶ περὶ τοῦ π ρ ὸ ς τ ὸ κ ἔ ρ δ ο ς ῥ ἔ π ο ν τ ο ς. Ἡ γραμμὴ, ἐπὶ τῆς ὁποίας χωρεῖ, εἶναι συνήθως εὐθεῖα, χωρὶς.

νά ταρασσεται ὑπὸ πολλῶν φαντασιακῶν ἐνεργειῶν καὶ λεπτῶν ψυχικῶν κρίσεων. Ἡ κυρία αὐτοῦ ἐπιθυμία καλεῖται «προκοπή». Ζητεῖ «θέσιν» καὶ ἂν καὶ τοῦτο ἔχει ὅλως ἐξωτερικὴν σημασίαν ἐν τῷ σημερινῷ ἐπαγγελματικῷ βίῳ, ἴσα δυνάμενον πρὸς εὐχάριστον πρωτίστως, καλῶς ἀμειβομένην ἐπαγγελματικὴν δρᾶσιν, ψυχολογικῶς περιέχει ὁ ἄρος περισσότερα· ὁ νέος ζητεῖ πράγματι μόνον τὴν θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀρμόζει, τὸ ἐφαλτήριο, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ὁρμῶν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀλώσῃ τὴν ζωὴν. Ἐννοεῖται ὅτι αἱ ἀπογοητεύσεις δὲν ἔλλείπουν. Ἄλλ' ἂν αὐταὶ παρέλθουν αὐτόν, θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ὕπνιστος ἢ προβληματικός. Τοιοῦτος ὁμως δὲν εἶναι. Ὁ δι' αὐτόν κίνδυνος ἐνυπάρχει ἀλλαχοῦ· τ. ἔ. ἐν τῷ καλουμένῳ ἀμερικανισμῷ, δηλ. ἐν τούτῳ, ὅτι πάντα τὰ ἀγαθὰ τῆς ζωῆς θεωρεῖ πλέον μόνον ἀπὸ τῆς ἐπιτυχίας, τοῦ ἐπιτηδεύματος, τῆς εὐδοκίμησης. Δαίμονας ἔχει τὴν business καὶ τὴν money. Ἐὰν κατακυριεύσουν ἐντελῶς αὐτόν, ἀπώλετο ὁ πλοῦτος τῆς ἐνδομύχου ἐξελίξεως· ὁ νεώτερος οἰκονομικὸς βίος κατέπειν αὐτόν καὶ τὸ ἐν αὐτῷ ἀνθρώπινον.

5. Εὐρύτερον ταυνέται ἐκ τῶν προτέρων τὸ τόξον τῆς ζωῆς τῶν πρὸς δρᾶσιν διψῶντων. Δὲν θέλουν νὰ κερδίσουν, ἀλλ' ἐν ἐκ τῶν δύο, θέλουν νὰ δράσων ἢ θέλουν νὰ ἄρξων. Ὅταν ὑπερισχύῃ τὸ πρῶτον ἔχομεν πρὸ ἡμῶν τὸν ὁμαλὸν τύπον, ὁ ὁποῖος θέλει νὰ προσδώσῃ εἰς τὴν ὑπαρξιν αὐτοῦ περιεχόμενον διὰ τῆς ἐν τῷ πολιτισμῷ συνεργασίας. Τοῦτο δὲ μόνον ἰκανοποιεῖ τὸν πόθον αὐτοῦ. Ἀλλὰ παρὰ τῷ ἐφήβῳ ἀκριβῶς μετὰ τῆς πρὸς δρᾶσιν ὁρμῆς συγκεράννυται κατὰ κανόνα ἰσχυρὸν ὑποκειμενικὸν στοιχεῖον. Ἐν τῇ δράσει καὶ τῇ δημιουργίᾳ αὐτοῦ θέλει νὰ αἰσθάνεται καὶ ἑαυτόν. Θέλει νὰ ἀποκτήσῃ δόξαν, ἴσως νὰ ἀποδείξῃ τὸ πρῶτον διὰ τῆς δράσεως, ὅτι παρεγνώρισαν τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ ἀξίαν. Ἐντὸς τῆς ψυχῆς του κυλινδεῖ μεγαλεπήβολα σχέδια. Ὁ Ἀλέξανδρος, ὅστις παραπνοεῖται ὅτι ἐν ἡλικίᾳ εἰκοσιν ἑτῶν οὐδὲν αἰώνιον ἐπετέλεσεν ἔτι, εἶναι νεανικὸς τύπος συχνὰ ἀναφαινόμενος· εἰς ὅλα τὰ μεγέθη, ἐδῶ μετὰ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τοῦ εὐεργέτου τοῦ κόσμου, ἐκεῖ ἐν ἡροστρατείᾳ θάμβει. Εἰς τὸν αὐτὸν θεμελιώδη τύπον ὑπάγονται αἱ νεαραὶ ἡγετικά φύσεις, αἱ ἀγωνισταὶ

τῶν τάξεων, οἱ ἐλευθερωταί. Περιοδεῖται ἀνά τὸν κόσμον, ἀνακαλύψεις, ἀποικισμοὶ ἀποτελοῦν τὸν πόθον τῶν πρὸς δρᾶσιν ρεπουσῶν ψυχῶν. Δὲν εἶναι προσιεκολλημένοι εἰς τὸ ἔδαφος τῆς πατρίδος, εἰς τοὺς δεσμοὺς τῆς οἰκογενείας· ἐν αὐτοῖς ἀνακοχλάζει τι, ὅπερ κινεῖ αὐτοὺς πρὸς τὸ ἀμετρον. Τοῦτο δὲ ἀποτελεῖ τὸν κίνδυνον αὐτῶν. Διότι εἰς τὰς ἰδιότητας τῶν νέων δὲν συμπεριλαμβάνεται καὶ ἡ ἰδιότης τοῦ ὑπολογίζεσθαι καὶ ἐκτιμᾶν ἐσκεμμένως τὰς δυνάμεις των. Τὸ μέγα σ χ ἔ δ ι ο ν θεωρεῖται κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα ἰσοδύναμον πρὸς τὴν μεγάλην πράξιν. Δὲν προαισθάνονται ἀκόμη πόσα πραγματικὰ κωλύματα ἐμφιλοχωροῦν μεταξὺ ἐνὸς προγράμματος καὶ τῆς πραγματοποιήσεως αὐτοῦ, πολὺ δ' ἤττον ὅτι ἡ πραγματοποίησις, τ. ἔ. ἡ φιλοπονία, ἡ καρτερία, ἡ ἱκανότης, εἶναι τὸ οὐσιῶδες. Τὸ νὰ θ ἔ λ η μεγάλη ἡ ψυχὴ ἀποτελεῖ εὐνοϊκὸν σύμπτωμα διὰ τὴν ψυχικὴν κατεύθυνσιν τοῦ ἀτόμου. Ἀλλὰ ἡ βούλησις δὲν εἶναι ἀκόμη ἐπιτέλεσις. Ὡριμοὶ γινόμεθα μόνον διὰ τῆς μέχρις αὐταπαρνησίας ἐργασίας ἐν τῷ καθ' ἡμέραν ἔργῳ, διὰ τῆς φιλοπονίας ἐκείνης, «τὴν ὁποῖαν οὐδεὶς πόνος ἐξασθενίζει». Ὅταν τὴν πρωτεύουσαν δύναμιν κατὰ τὸ ζωϊκὸν συναίσθημα καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ ἀναβλύζοντα ἐλατήρια ἔχη ἡ φιλοδοξία, εἰς τὸν κίνδυνον τῆς ἀπαυδήσεως προστίθεται καὶ ὁ κίνδυνος τῆς ἐκλογῆς ἀναξίων, ἀκόμη καὶ ἀνηθίκων μέσων. Τὰ πολυτιμότατα στοιχεῖα πολλῶν ὑπάρξεων συντρίβονται διὰ τῆς περιπαθοῦς ὁρμῆς τῆς ἐχούσης ὡς σύνθημα τὸ «πρέπει νὰ εὐδοκιμήσω ἀντὶ πάσης θυσίας». Πόσαι πληγαὶ καὶ μῶλωπες καὶ οὐλαὶ καλύπτουν τὴν ψυχὴν τοῦ ὑπὸ τῆς μέθης τῆς δυνάμεως κυριευθέντος, περιέγραψε μετὰ ζοφερῶν χρωμάτων ὁ Πλάτων ἐν τῷ «Γοργία».

6. Καὶ ὁμοίως, πρέπει νὰ τὸ εἰπωμεν, ὁ τύπος τοῦ ὕπερκευλιζοντος ἀπὸ ἀγάπην φαίνεται ὅτι εἶναι εἰς τῶν σπανιωτάτων μεταξὺ τῶν νέων. Ὑπάρχουν βεβαίως νέοι, οἱ ὅποιοι ἔχονται ἰσχυρῶς καὶ στερρῶς τῆς οἰκογενείας καὶ πέρα τῆς παιδικῆς ἡλικίας. Θυγατέρες, αἱ ὁποῖαι παρέχουν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ζοῦν μόνον διὰ τὸν πατέρα, υἱοί, οἱ ὅποιοι φαίνονται ὅτι ζοῦν μόνον διὰ τὴν μητέρα. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι πάντοτε σημεῖον ἐξαιρετικῶν καὶ βαθυτάτων δυνάμεων, ἀλλὰ συχνὰ φαινόμενον ἀδρανεῖας σχεδὸν καὶ ἐμμονῆς. Ἡ ἀγάπη δὲν κατέλαβεν εἰσέτι τὴν ψυχὴν ὡς παντοκράτειρα δύ-

ναμικ. "Ότι ἡ περίπτωσις αὐτὴ εἶναι σπανία κατὰ τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν, καταφαίνεται ἤδη ἐκ τοῦ γεγονότος τῆς ἐνδομύχου αὐτῶν περὶ ἑαυτοὺς ἀνάγκης, ἡ ὁποία τρέπει διαρκῶς τὸ βλέμμα ἐπὶ τὴν ἰδίαν αὐτῶν ψυχὴν. Ὑπάρχει μάλιστα καὶ ἀγάπη, ἡ ὁποία ζητεῖ ἀείποτε μόνον ἑαυτὴν. Ἄλλως ἔχει τὸ πρᾶγμα ὅταν ἡ ἐπὶ ταῖς ἀλλοτρίαις θλίψεις λύπη πληροῖ ἐξ ὀλοκλήρου τὴν ἰδίαν ψυχὴν. Τότε ὑπερχειρίζουν ἐξ αὐτῆς δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι θέλουν νὰ ἐπιφέρουν ἴασιν, π ρ ἔ π ε ι νὰ ἐπιφέρουν ἴασιν. Τοιοῦτοι εἶναι οἱ πλήρεις ἀγάπης. Νεαρὰ γυναικεῖα ψυχὴ εὐρίσκει τὴν ὁδὸν ταύτην προεσχηματισμένην ἐν ἑαυτῇ ἰσχυρότερον τοῦ ἐφήβου. Καὶ οὕτω συμβαίνει πράγματι, ὅτι δηλαδὴ νεάνιδες, ἀναλαβοῦσαι ἐνωρὶς κοινωνικόν τι ἔργον, δρᾶττονται αὐτοῦ μεθ' ὅλης αὐτῶν τῆς ψυχῆς, καὶ μάλιστα ἀπορροφῶνται ὑπ' αὐτοῦ. Ἀκριβῶς διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἀμφιβάλλω ἂν ἔπρεπε νὰ γίνεταί τοῦτο. Διότι μόνον ἡ ψυχὴ, ἡ ὁποία κατέστη ἤδη καθ' ἑαυτὴν ἄριμος, δύναται νὰ π α ρ ἔ χ η δι' ὀλοκλήρον ὑπαρξίν· μόνον ψυχὴ, ἡ ὁποία διὰ τῶν ἰδίων αὐτῆς δεινῶν κατέστη σταθερά, δύναται νὰ βοηθήσῃ τοὺς ἄλλους νὰ φέρουν τὰ ἰδικά των. Ἄλλ' ὁ σπόρος τῶν μεγάλων τούτων δυνάμεων ἐνυπάρχει ἤδη ἐν τῇ ψυχῇ σοβαρῶν νεανίδων, καὶ μάλιστα διαλάμπει ἐνίοτε ἐν τῇ μικρᾷ κόρῃ. Εἶναι τὸ προανάκρουσμα μέλλοντος γυναικείου μ ε γ α λ ε ἰ ο υ, ἐὰν μῆτε ἡ κρατοῦσα Ἐλισάβετ μῆτε ἡ διὰ τοῦ κάλλους δελεάζουσα Μαρία ἐμφανίζεταί ὡς ἡ ἀληθινὴ βασίλισσα, ἐὰν παρὰ τὴν ἐπιχαρίτως πνευματώδη Μελουσίην, σχεδὸν εἰς τὸ βάθος ἰσταμένη, ἀπαντᾷ ἡ ἡρεμος Armgard: «Τὴν Ἐλισάβετ τῆς Θυριγγίας ἀγαπῶ περισσότερο τῆς Ἐλισάβετ τῆς Ἀγγλίας. Ἡ εὐτυχία συνίσταται μόνον εἰς τοῦτο, εἰς τὸ νὰ ζῆ τις διὰ τοὺς ἄλλους καὶ εἰς τὸ νὰ δίδῃ ἄρτον εἰς τὴν πενίαν. Θὰ ἐπεθύμουν νὰ ἐπιτόχω τ ο ὕ τ ο διὰ τὸν ἑαυτόν μου. Ἄλλὰ τίποτε δὲν ἀποκτᾷ τις προσπαθῶν. Ὅλα πηγάζουν ἐκ τῆς θείας χάριτος».

7. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς πλήρεις ἀγάπης ὁ τὴν ροπὴν ἀσκῶν ζωϊκὸς δεσμὸς χωρεῖ ἀπὸ ψυχῆς εἰς ψυχὴν καὶ δημιουργεῖ συνδέσεις ὅλως προσωπικὰς. Διαφόρως ἔχει τὸ πρᾶγμα ὡς πρὸς τοὺς ἡ θ ι κ ο ὺ ς ἐ ν θ ο υ σ ι α σ τ ᾶ ς. Ὡμιλήσαμεν ἤδη πρότερον περὶ τοῦ νεανικοῦ τούτου τύπου. Τὸ κέντρον αὐτοῦ ἀποτελεῖ ἡ πρὸς ἠθικὴν καθαρότητα βούλησις. Ὁ ἐν αὐτῷ φλέγων πόθος εἶναι νὰ

εἶναι ὁ ἴδιος οὕτω καὶ νὰ διαμορφώσῃ τὸν κόσμον ἐν τῷ πνεύματι
 τούτῳ. Ἡ δύναμις αὕτη δύναται νὰ ἀναπτυχθῇ τρόπον τινὰ ἐκ
 τοῦ ἀρνητικοῦ, τ. ἐ. ἐκ τῆς πίεσεως τοῦ βάρους τῶν ἀμαρτημά-
 των, ἐκ τοῦ συναίσθηματος τῆς ἰδίας ἀπαξίας, τῆς ἐναντι τοῦ ἰδα-
 νικοῦ ἀδυναμίας. Τοιοῦτό τι κέντρον ἐνεργεῖ καὶ ἐντὸς ἐκείνων,
 οἱ ὅποιοι οὐδεμίαν συνείδησιν αὐτοῦ ἔχουν. Τότε μόνον ἐνυπάρχει
 ἐν τῇ συνείδησει αὐτῶν ὁρμὴ πρὸς τὴν τελειότητα, ἐνθουσιασμός
 πρὸς «τὸ ἀγαθόν». Ἄν καὶ ὁ τύπος οὗτος ἀναφαίνεται ὑπὸ λίαν
 διαφόρους παραλλαγὰς μεταξὺ τῶν νέων, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ καλέ-
 σωμεν αὐτὸν τὸ π ο ν τ ο ῦ Fichte. Διότι τὸ εἰς πάσας τὰς
 μορφὰς αὐτοῦ οὐσιῶδες εἶναι ἡ ἠθικὴ βούλησις, ἡ ὁποία κατανικᾷ
 τὴν πνιγηρὰν ἀντίστασιν τοῦ κόσμου καὶ ἰσχυροποιεῖται δι' αὐτῆς.
 «Ὁ κόσμος εἶναι τὸ ὑλικόν τοῦ καθήκοντός μου» εἶπεν ὁ Fichte·
 ἂς θέσωμεν παραλλήλως τὸ λόγιον τοῦ νεαροῦ Nietzsche, ὁ ὅποιος
 ἔκτοτε ἤδη ἤθελε νὰ εἶναι προφήτης ἠθικῆς ἰδεολογίας: «Ὁ κό-
 σμος μόνον ὡς αἰσθητικὸν φαινόμενον εἶναι δικαιολογημένος». Τὸ
 σ υ ν α ἰ σ θ ἦ μ α τ ῆ ς ἐ λ ε υ θ ε ρ ἰ α ς εἶναι τὸ θεμελιῶδες
 πάθος τοῦ ἐκ φύσεως ἠθικολόγου. «Δύνασαι διότι ὀφείλεις»
 Καὶ ὀφείλεις, διότι καταφάσκεις αὐτὸ ἐν τοῖς μυχαιτάτοις τῆς ψυ-
 χῆς σου. Ἡ πρὸς διαμόρφωσιν βούλησις αὕτη στρέφεται ἐν πρώ-
 τοις πρὸς τὸ ἴδιον ἐγώ, τούλάχιστον ὅταν εἶναι γνησία. Ἐκδη-
 λοῦται ὡς αὐτοκράτεια, ὡς ἀδυσώπητος ἄσκησις καὶ δοκιμὴ δυ-
 νάμεως, ὡς σφυρηλάτησις καὶ γάλκυσσις τοῦ ἰδίου χαρακτῆρος.
 Ὅλα ταῦτα συντελοῦνται παρὰ τῷ ἐφήβῳ ὑπὸ τὴν μορφήν ἄγαν
 αὐστηρᾶς ἠθικῆς τάσεως, ἡ ὁποία δὲν ἀνέχεται ἀδυναμίαν, ἐν-
 στάσεις, συμβιβασμούς. Ἄλλ' ἡ βούλησις ἐκείνη στρέφεται τότε
 καὶ ἐν μορφῇ προφητικῇ πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα. Καὶ ἐνταῦθα εὐρί-
 σκομεν τὴν αὐτὴν ριζοσπαστικὴν διάθεσιν. Ὁ κόσμος πρέπει νὰ
 ἐξαναγκασθῇ πρὸς τὸ ἀγαθόν· ἐν ἀνάγκῃ διὰ τοῦ σιδήρου καὶ τοῦ
 ἰκριώματος. Τοιοῦτος νεανικὸς πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἐνθουσιασμός δύ-
 ναται νὰ ἐκχυθῇ δηῶν τὸν κόσμον καὶ τὴν ἀνθρωπότητα. Διότι
 ἐν αὐτῷ ζῆ τὸ ἀτεγκτον «Ὅλα ἢ τίποτε». — Ἡ σκληρότης αὕτη
 ἐμφανίζεται μετριασμένη ἐν τῇ προσπαθείᾳ πολλῶν ἐφήβων ὅπως
 ἀποβοῦν τέλειοι καὶ καθαροί, ἐφ' ὅσον ἡ προσπάθεια αὕτη κατα-
 κλύζει ὁλόκληρον τὴν ψυχὴν ὡς τὸ μοναδικὸν καὶ μέγα ἔργον.

«Πιστεύω

Στιγὰ καὶ ἀπειθήσειστα ὅσον κανεὶς εὐσεβής,

Πιστεύω στὸν δαίμονά μου,

Πιστεύω στὸ καθήκον μου,

Πιστεύω στὸ ἔργον μου»

εἶναι τὸ ρητὸν τὸ προτασσόμενον τοῦ ἡμερολογίου τοῦ Otto Braun, ὅστις ἐπεσεν ὑπὲρ τῆς Γερμανίας παρὰ τὸ Marcelloave.

8. Προσεγγίζομεν εἰς τὸν θρησκευτικὸν τύπον. Ἄλλ' ἐκ τῶν ἀπειρῶν αὐτοῦ μορφῶν—διότι πᾶν βαθὺ ζωϊκὸν συναίσθημα ἀνεγνωρίσαμεν ὡς θρησκευτικὸν—ἐκλέγω μίαν μόνον, ἥτις εἶναι ἰδιαζόντως χαρακτηριστικὴ διὰ τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν, ἐπειδὴ φαίνεται ὅτι συνδέεται στενωῶς πρὸς ἐφηβικὰ βιώματα, δηλ. τὸν π ρ ὶ σ τ ὸ ὑ π ε ρ β α τ ι κ ὸ ν ρ έ π ο ν τ α μ υ σ τ ι κ ι σ τ ῆ ν. Καὶ παρ' αὐτῷ ἐπίσης, ὡς παρὰ τῷ αἰσθητικῷ ὄνειροπόλῳ, ὑφίσταται ἐξησθενημένον συναίσθημα πραγματικότητος. Ἄλλ' ἐν ᾧ ἐκεῖνος εἶναι προσκεκολλημένος εἰς τὸ ἐποπτειακῶς πλαστικὸν καὶ τὸ ἐσχηματισμένον, πάσχει ὁ μυστικιστῆς ἀπὸ πάντα ὅσα φέρουν σχῆμα καὶ ὄρια. Χωρῶν πέρα τοῦ μεμερισμένου τῆς ὑπάρξεως ὁρμᾶ ὀπίσω πρὸς τὴν ἀπειρον ἐ ν ὀ τ η τ α. Εἰς αὐτὸν εἶναι ἀφόρητα πάντα ὅσα κατακερματίζουν τὰ περιεχόμενα τῆς ζωῆς, ὡς ἡ ἔννοια, ὁ ὀρισμός, ἡ μορφή, τὸ ὄριον. Τὸν κυμαινόμενον βυθὸν τοῦ κόσμου βλέπει ἀ σ χ η μ ᾶ τ ι σ τ ο ν, διὰ τοῦτο ἀκατονόμαστον, ἀσύλληπτον. Παρὰ τῷ νεαρῷ μυστικιστῇ, τῷ ρέποντι πρὸς τὴν ἄρνησιν ταύτην τοῦ κόσμου, ἡ ἐναλλαγὴ μεταξὺ τοῦ χάους τῆς ψυχῆς καὶ τῆς κατὰ προαίσθησιν παρούσης θείας ἐνότητος συντελεῖται ἐν μέσῳ ἰδιαζόντων ὀδυνηρῶν συγκρούσεων. Διότι ὅσον πλησίον καὶ ἀν φαίνεται ἐν τῷ βάθει τῆς ψυχῆς ἡ ἐνότης ἐκείνη, διαφεύγει ὁμως ἀείποτε τὴν ζήτησιν, διότι τὸ ἐγώ, τὸ ὁποῖον ἐπιθυμεῖ νὰ διαλυθῇ ἐντὸς τοῦ θεοῦ, ἐπιθυμεῖ συγχρόνως νὰ σώσῃ πάντοτε μὲρίον τι ἑαυτοῦ, νὰ παλαίσῃ πρὸς τὸν θεόν, νὰ δικαιωθῇ ἀπέναντι τοῦ θεοῦ. Ὁ γνωρίζων τοιοῦτους μυστικιστὰς—ἀκριβῶς δὲ ὁ τύπος οὗτος ἐμφανίζεται ὑπὸ πολὺ καθαρὰς μορφᾶς—γνωρίζει ὅτι ὁ ἐγωϊσμός αὐτῶν δὲν εἶναι καθόλου μικρός. Ἄλλ' ὅσῳ μᾶλλον ἀρνοῦνται τὴν πραγματικότητα καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ δεδομένου κόσμου, τόσῳ μᾶλλον τελῶν δούλοι

τῆς σμικρότητος τοῦ Ἐγώ των, ἐν δὲ τῷ μικρῷ τούτῳ σπινθῆρι ἐπιθυμοῦν νὰ περιλάβουν ὁλόκληρον τὸν θεόν, — πράγμα ἀδύνατον. Ἐν τῷ ὁ ἔνδοξοσμικὸς μυστικιστὴς περιβάλλει δι' εὐλαβοῦς ἀγάπης τὰ περιεχόμενα τοῦ κόσμου καὶ τῆς ζωῆς, διότι ἐντὸς ὧν αὐτῶν εὐρίσκει ἐκκεχυμένον τὸ θεῖον, διακρίνει τὸν πρὸς τὸ ὑπερβατικὸν βλέποντα μυστικιστὴν φοβίζουσα ἔλλειψις ἀγάπης. Οὐδὲν θέλει νὰ εἰσελκύσῃ εἰς τὴν ψυχὴν του, πλὴν τοῦ ἀπείρως μακρινοῦ θεοῦ. Ἡ γνώσις οὐδεμίαν σημασίαν κέκτηται δι' αὐτόν, ἐκτὸς ἐὰν φέρῃ τὴν μορφήν τῆς θρησκευτικῆς λογικῆς τοῦ ἀπείρου, περὶ οὐδενὸς ποιεῖται τὴν δρᾶσιν, μορφή καὶ εἰκὼν οὐδὲν σημαίνουν δι' αὐτόν. Ἐν τῇ κοινωνίᾳ εἶναι ἀναρχικός· ἐν τῇ πρὸς τὴν καθ' ἑκάστον ψυχὴν σχέσει ἀπεριορίστως φίλαυτος, μᾶλλον δὲ σκληρός. Ὅσῳ περισσότερο συγκεντροῦται εἰς ἑαυτὸν τόσῳ ἰσχυροτέρα γίνεται ἡ ἐκ τοῦ κόσμου αὐτοῦ ἀγωνία—, τὸ συναίσθημα ὅτι εἶναι ἔρημος καὶ ἐγκαταλελειμμένος ἐν μέσῳ τοῦ πεπερασμένου. Ζητεῖ τὸν θεόν, ἀλλὰ καὶ ὁ θεὸς κρύπτεται ἀπ' αὐτοῦ. Ἐν μόνον βῆμα ἄγει ἐντεῦθεν εἰς τὴν ἀπόλυτον θεοποίησιν αὐτοῦ, εἰς τὴν πίστιν ὅτι καὶ τὸ ἀκάθαρτον τῆς ἰδίας αὐτοῦ ψυχῆς εἶναι θεός, ἀκόμη δὲ καὶ ὅτι ὁ θεὸς μεθ' ὅλης αὐτοῦ τῆς ὑπάρξεως εἶναι ἐντεθημένος ἐν τῷ σημείῳ τούτου τῆς ἰδίας αὐτοῦ ψυχῆς.

Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παρίδωμεν τὸν συχνὸν σύνδεσμον τοῦ τρόπου τούτου τῆς βιώσεως πρὸς ἠϋξημένην τινὰ γενετήσιον διάθεσιν. Ὁ βιῶν ὀλίγα πολλάκις γνωρίζει περὶ αὐτοῦ· ἀλλὰ μεθερμηνεύων θρησκευτικῶς τὸν ἐν αὐτῷ σκοτεινὸν τοῦτον κόσμον τῶν ὁρμῶν, παρέχει εἰς ἑαυτὸν ἐνσυνειδήτως ἢ ἀνευ συνειδήσεως τὸ δικαίωμα νὰ ζήσῃ δι' αὐτόν. Ἐξαιρέτως συχνὰ ἀπαντῶμεν τὸν περὶ τὰ γενετήσια μυστικιστὴν μεταξὺ τῶν ἐφήβων. Τὸ βίωμα τῆς μονώσεως παρ' αὐτῷ δὲν εἶναι μόνον ψυχικόν, ἀλλὰ τὰς ρίζας αὐτοῦ ἔχει ἤδη ἐν τῇ ταλαιπωρίᾳ τῆς γενετησίου ἐπιθυμίας, ἡ ὁποία εἶναι ἀκόρεστος καὶ διὰ τοῦτο ἀλύτρωτος. Διὰ τοῦτο ἀπλώνει τὰς ἑλικὰς τῆς ὁλόκληρος φανταστικῆς μεταφυσικῆς, ἡ ὁποία ὄχι μόνον ὀδηγεῖ εἰς τὰς φρικωδεστέρας τῶν παραστάσεων, ἀλλὰ καὶ δύναται νὰ γεννήσῃ τὴν φοβερωτάτην ἐν τῇ πράξει σκληρότητα, ἐξικνουμένην μέχρι τῆς αἰμοβόρου χαρᾶς ἐπὶ τῷ μαρτυρίῳ τῶν ἐμφύχων ὄντων. Διότι μόνον ἐν τῷ αἵματι φαίνεται ὅτι ἀποκα-

λύπτεται έντελῶς τὸ μυστήριον τῆς ζωῆς· πολλές δὲ τῶν φύσεων τούτων ὠθεῖ δυσσίωπος ὁρμὴ μέχρι τοῦ ζωώδους, ἡ δὲ μεταξύ τοῦ κτήνους καὶ τοῦ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ θεοῦ ἀντίθεσις φαίνεται ὅτι σημαίνει δι' αὐτὰς τὸ ἰσχυρότατον θέλγητρον κατὰ τὴν ἀπόλαυσιν ἑαυτῶν. Διότι κατὰ βάθος μόνον ἑαυτοὺς βιοῦν. Τὸ βλέμμα αὐτῶν ἐμφανίζει τὴν θαλὴν λάμψιν τῶν πλασμάτων, τὰ ὅποια δὲν ὑποφέρουν τὸ φῶς τῆς ἡμέρας. Ἐν τῷ σκότει τῆς ψυχῆς αὐτῶν δὲν ἀποκαλύπτεται τὸ θεῖον μετὰ τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς καθαρότητος αὐτοῦ, ἐν ᾧ τὸν ἐγκόσμιον ἢ ἐνδοκοσμικὸν μυστικιστὴν προσατενίζει μετὰ μυριάδων ὀφθαλμῶν ἐκ τῆς δαψιλείας τῆς ζωῆς τοῦ κόσμου τούτου:

«Ἐότυχισμένα μάτια!

“Ὅσα εἶδατε,

“Ὅ,τι κι' ἂν ἦταν,

Ἦταν ὅμως τόσον ὠραῖαν».

Ὑπὸ τὴν μορφήν ἐκείνην, ἐν τῇ μυστικοπαθείᾳ τῆς ἀπολαύσεως ἑαυτῶν, ἐξικνεῖται τὸ νεανικὸν συναίσθημα τῆς μονώσεως εἰς τὸν κολοφῶνα αὐτοῦ. Ὑπάρχουν ψυχαί, αἱ ὅποια ἀπὸ ἐνωρὶς μόνον κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον τῆς ἐσχάτης συστολῆς τῆς ψυχῆς εἶναι εἰς θέσιν νὰ διατηρηθοῦν. Τὸ ζωϊκὸν αὐτῶν συναίσθημα περικλείει ἐν ἑαυτῷ αἰωνίαν τινὰ ἐναλλαγὴν θανάτου καὶ ἀναστάσεως, σπασμοῦ καὶ αὐτοκαταστροφῆς. Σπανίως μόνον ἀνέρχεται ἐκ τῆς πρὸς τὸ Μηδὲν ἀναστροφῆς ταύτης ἰλαρὰ καὶ νικηφόρος πρᾶξις· ἀλλὰ κατὰ τὸ πλεῖστον μεταπίπτει πάλιν ὁ τὸν κόσμον ἀρνούμενος μυστικιστῆς εἰς τὴν ἀθλιότητα τοῦ ἐνδομύχου τοῦ κόσμου. Δὲν φθάνει εἰς τὸν θρίαμβον ἐκεῖνον τοῦ ἐτέρου τύπου τοῦ μυστικισμοῦ, ὅστις χωρεῖ διὰ τοῦ κόσμου καὶ τῶν κατανικήσεων αὐτοῦ, προφέρων καθ' ἡμέραν τὸ ἀγωνιστικὸν σύνθημα:

Cor meum irrequietum est, donec requiescat, Domine, in Te.

Διηγήσαμεν τὸν δρόμον εἰς τὸν ὅποιον εἰσῆλθομεν ἐν τέλει τοῦ δευτέρου κεφαλαίου. Ἐπεχειρήσαμεν νὰ περιγράψωμεν τοὺς

τρόπους τῆς βιώσεως, ὑπὸ τοὺς ὁποίους τελεῖται ὁ διακανονισμὸς τῶν σχέσεων τοῦ ἐφήβου πρὸς τὸ περιεχόμενον τοῦ ἀντικειμενικοῦ καὶ τοῦ ἰδανικοῦ πνεύματος, τὴν πάλιν ταύτην μεταξὺ τῆς μονώσεως τοῦ καθ' ἑαυτὸν εἶναι καὶ τοῦ μακρινοῦ ἀκόμῃ κόσμου κοινῶς ἰσχυόντων ἢ καθ' ἑαυτὰ ἰσχυόντων νοήματος ἐκφραστικῶν πλασμάτων. Εἶναι πλουσία παιδιὰ πόθου καὶ ἀποστροφῆς, προσλήψεως εἰς ἑαυτὸν καὶ διαμορφώσεως ἐξ ἑαυτοῦ, ἐπιτυχίας καὶ ἀπογνώσεως. Εἶναι ἀπείρως δυσχερῆς διὰ τὸν νέον πρὸ πάντων νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἐνδομυχον κατατριβὴν καὶ διάσπασιν ἐκ μέρους τοῦ πλήθους τῶν πνευματικῶν τούτων δυνάμεων, νὰ ἀντιπροβάλλῃ δὲ εἰς τὸν ἐξ ἀντικειμένου πολιτισμὸν ἴδιον κέντρον, ἐν τῷ ὁποίῳ συρρεόν τὸ πολλαπλῶς διεσπασμένον νόημα τῆς ζωῆς ἀποτελεῖ προσωπικὴν ὁλότητα ἐκφραστικὴν νοήματος. Προσωπικότης δύναται τις νὰ γίνῃ μέσῳ τοῦ ἐξ ἀντικειμένου πολιτισμοῦ, ὑπεράνω τοῦ ὁποίου πάλιν βασιλεύει ἡ ἰδέα τοῦ γνησίου πολιτισμοῦ, ἰθύνων πολιτικὸς ἀστήρ. Ἄλλ' ἐν τῷ δρόμῳ τούτῳ δὲν εἶναι ὅλοι νικηταί. Πολλοὶ δὲν κατορθώνουν νὰ εὑρουν ἐν ἑαυτοῖς τὸ κέντρον ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου τὴν φύσιν ἐγνωρίσαμεν ὡς ἠθικὴν καὶ θρησκευτικὴν. Ἐν αὐτοῖς παραμένει τὸ μαρτύριον τῆς ἐνδομύχου διαρχίας, τῆς σαθρότητος καὶ τοῦ ἀώρου. Αἱ τρικυμῖαι, τὰς ὁποίας προκαλεῖ εἰς αὐτοὺς ὁ ἔπειτα βίος, εἶναι ἐπικίνδυνοι· διότι ἐκσποῦν ἐπὶ ἀσταθοῦς καὶ κλυδωνιζομένου πλοίου. Διὰ τοῦτο ἡ περαιτέρω ἐξέλιξις αὐτῶν μετέχει πάντοτε τοῦ χαρακτῆρος τῆς μὴ συντελεσθείσης ἡβης. Ἐν εὐνοϊκῇ περιπτώσει ἀναπληροῦν ἀργὰ ὅ,τι δὲν ἐπέτυχον κατὰ τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν.

Ἄλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι, ὅσοι εὔρον ἤδη ἐν ἑαυτοῖς σταθερὸν πυρῆνα, ἀντιμετωπίζουν νέας ἐτι μεταμορφώσεις καὶ στάδια τοῦ καθαρμοῦ. Καὶ δι' αὐτοὺς ὁ βίος εἶναι ἀγών. Ὁ ὄριμος ἀνὴρ, ἡ ὄριμος γυνὴ ἀναλαμβάνουν τὸν ἀγῶνα τοῦτον μετὰ δυνάμεων διαφόρων ἢ ὁ ἐφηβος. Καὶ ὅμως ὡς ὁ μείραξ—οὕτω καὶ ὁ νεανίας ἐξακολουθεῖ νὰ ζῆ ἐν τῷ ἀνδρὶ. Τὸ βλέμμα μόνον, δι' οὗ προσβλέπει τις τὴν πλευρὰν ταύτην τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ἐνδομύχου κόσμου, συνοδεύεται παρὰ τοῖς καθ' ἕκαστον ἀτόμοις ὑπὸ χαρακτηριστικῶς διαφόρων συναισθημάτων. Ταλαντεύονται μεταξὺ τῶν δύο ἀκρο-

τάτων ένδεχομένων, μεταξύ του συναισθήματος ότι άπηλλάγησαν αίσίως περιόδου όδυνηρών καταγίδων και του άλλου εκείνου, ότι διέσωσαν αίσίως έν τή σοβαρά, τή αύστηρά άνδρική ήλικία την ιδανικότητα ώραιας και καθαράς νεότητας.

Και χωρίς να έχη τις να μεμφθῆ έαυτόν διά παραπλανήσεις και παραστρατήματα, δύναται να ύμνήση τὸ τέρμα τῶν έφηβικῶν χρόνων ως άπελευθέρωσιν από αλωνίας κινήσεως και όδυνηρῶν πόθων. Ὁ Hölderlin, του όποίου ή μοῖρα ήθέλησεν, ίνα κατά τὰ τέρμα άπαραμιλλήτως πλουσίας έφηβικῆς άνθήσεως μή βιώση πλέον μετά καθαροῦ πνεύματος τὸ θέρος, τὸ όποῖον έπόθει, ίκέτευε σχεδόν έν τινι «Έσπερινῆ φαντασία» άπολύτρωσιν από τῆς μοῖρας ταύτης του να εἶναι νέος:

«Έλα λοιπόν, ύπνε γλυκέ! Πόσα ποθει ή καρδιά μας! Τὰ νιάτα όμως τ' άνήσυχα και τὰ όνειρ σπαρμένα στη φλόγα τους θα λυώσουν και θα 'ρθουν τότε γηρατειά γλυκά κι' ειρηνεμένα»

Και πράγματι· εἶναι όλέθριον να άφοσιώνεται τις εις την ιδίαν αύτου νεότητα οὔτω, ως εάν οὔδέποτε έπρόκειτο να ακολουθήση αύτην άλλο στάδιον τῆς ζωῆς έν τή κατά νόμους χωρούση μεταμορφώσει του ανθρώπου. Τὸ να θέλη τις να εἶναι μόνον νέος σημαίνει να θέλη να εἶναι τυφλός. Ὁ Schleiermacher, περι του όποίου δύναται τις να εἴπη ό,τι περι του Humboldt, ότι δηλ. οὔδεμίαν εἶχε κυρίως ήλικίαν, συνέλεξε έν τή ήρέμῳ θρησκευτικότητι του βίου αύτου εις έν σχεδόν άχρονον ζωϊκόν συναισθηματὰ διάφορα στάδια τῆς ήλικίας του: «Καλύτερον εὔδοκιμεῖ, ως όλοι όμολογοῦν, τὸ νεαρὸν πνεῦμα, όταν τὸ ώριμον γῆρας έπιλαμβάνεται αύτου· οὔτω έξωραίζεται και ή ένδόμυχος νεότης του ανθρώπου, εάν άπέκτησεν ήδη άγωνιζόμενος ό,τι παρέχει εις τὸ πνεῦμα τὸ γῆρας... Διπλῆ ός εἶναι ή ένωσις. Ἐπὸ τώρα ός εἶναι έν τή ισχυρά ψυχῆ ή δύναμις του γῆρατος, ίνα του διατηρήση την νεότητα. Οὔτω θα σε ύπερασπίση βραδύτερον ή νεότης κατά τῆς άδυναμίας του γῆρατος» (Μονόλογοι V).

Ἴσως άπαιτοῦνται ένταῦθα παρά τῆς τέχνης τῶν ζῶν περισσότερα εκείνων, όσα εἶναι εις θέσιν να κατορθώση έν τοῖς όφείοις αύτῆς ή νεολαία. Τὸ άχρονον τοῦτο αναπτύσσεται δεξ του προς τὰ

ὀπίσω βλέμματος, ὄχι διὰ τοῦ πλεονεκτικοῦ ἢ τοῦ πρὸς δρᾶσιν ὀργῶντος βλέμματος πρὸς τὰ ἐμπρός. Τοῦτο μόνον παραμένει ἀληθές καὶ ὅταν ἀκόμη ἐπισκοπίζεται: Ἡ νεολαία ὑποχρεοῖ, δὲν παρέχει μόνον δικαιοματά. Καὶ ἂν οὐδένα ἐδέσμευεν, ὑποχρεοῖ ὁμοίως ἐνώπιον τοῦ ἰδίου αὐτῆς μέλλοντος. Ἡ ζωὴ ὑπισχνεῖται πολλά, ἀλλὰ μόνον εἰς ἐκεῖνον, ὅστις κρατεῖ καθαρὸν τὸ κύπελλον καὶ τὴν χεῖρα προτεταμένην. Ἄν τὸ ὄνειρον τῆς ἀνθρώπουσεως τῆς νεότητος δὲν πρόκειται νὰ διαδεχθῇ τὸ φθινόπωρον ὀδυνηροτάτης ἀπογοητεύσεως, πρέπει κατὰ τὴν νεότητα ἤδη νὰ ἤχη τὸ νόημα τῶν λόγων ἐκείνων, οἱ ὅποιοι φαίνονται ὅτι ἐναλλάσσουν παραδόξως ἀπαίτησιν καὶ πραγματοποίησιν:

«Ὅ,τι μᾶς τάξει ἡ ζωὴ,
πρέπει νὰ τῆς τὸ φυλάξωμε».